

Бориченко Катерина Валеріївна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук

КОМПЛЕКСНІСТЬ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Не дивлячись на визнання у ст. 46 Конституції України за громадянами нашої країни права на соціальний захист, тим не менше, жодним з великої кількості нормативно-правовим актом не визначено ні поняття даного права, ні його зміст, ні тим більше механізм його забезпечення (здійснення, охорони та захисту).

Кожен з нормативно-правових актів у даній сфері визначає конкретний вид (види) соціального захисту, право на отримання якого виникає у особи (сім'ї) у зв'язку з настанням певного соціального ризику, його розмір (обсяг), порядок та строки надання. Так, наприклад, Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 2 березня 2000 року закріплено право застрахованих осіб на матеріальне забезпечення та соціальні послуги на випадок безробіття (ст. 6), зокрема на: допомогу по безробіттю, у тому числі одноразову її виплату для організації безробітним підприємницької діяльності; допомогу на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні; професійну підготовку або перепідготовку, підвищення кваліфікації у професійно-технічних та вищих навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях; профорієнтацію; пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні; отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності; отримання заходів сприяння зайнятості внутрішньо переміщених осіб; інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням (ст. 7).

У той же час, Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» лише перелічено вищеназвані права, проте детально не визначено ні механізм їх здійснення, ні механізм охорони та захисту відповідних прав. Положення даного акту законодавства конкретизовані нормами Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року, постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці» від 20 березня 2013 року № 207, «Про затвердження Порядку організації

громадських та інших робіт тимчасового характеру» від 20 березня 2013 року № 175, наказу Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Порядку надання територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, послуг з професійної орієнтації осіб» від 3 січня 2013 року № 2, спільного наказу Міністерства праці та соціальної політики України та Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних» від 31 травня 2013 року № 318/655 та ін.

Аналогічна ситуація в Україні склалася щодо кожного виду соціального захисту, якими забезпечуються особи (сім'ї) у зв'язку з настанням конкретного соціального ризику. Тим не менше, здійснення грошових виплат, соціального обслуговування, надання соціальних пільг, житлово-комунальних субсидій, медичної допомоги, незалежно від підстав, спрямоване на подолання несприятливих наслідків соціальних ризиків. У зв'язку з цим, на нашу думку, варто констатувати, що право на соціальний захист є комплексним правом особистості, яке включає в себе менш об'ємні за змістом права щодо призначення і здійснення конкретних видів соціального захисту, якими є: грошові виплати, соціальне обслуговування, соціальні пільги, натуральна допомога, медична допомога, забезпечення лікарськими препаратами та виробами медичного призначення, житлово-комунальні субсидії.

При цьому варто зазначити, що кожен з вищезазначених видів соціального захисту є надзвичайно різноманітним. Мова йде, наприклад, про відмінності у джерелах фінансування грошових виплат, диференціацію їх розміру залежно від складності наслідків соціального ризику, правового статусу отримувача тощо. У той же час, кожне з названих прав та право на соціальний захист загалом спрямовані на задоволення інтересу особистості щодо отримання конкретних матеріальних благ та/або комплексу нематеріальних заходів (видів соціального захисту) з метою подолання чи пом'якшення несприятливих наслідків соціальних ризиків або адаптації до нових умов життєдіяльності особи чи сім'ї.

На нашу думку, саме комплексність права на соціальний захист є визначальною особливістю права, закріпленого у ст. 46 Конституції України. Даний висновок пов'язаний з тим, що у сучасних умовах кількість обставин, що визнаються значимими, з настанням яких особа набуває повної правосуб'єктності у сфері соціального захисту, з кожним роком збільшується. Відповідно їх несприятливі наслідки об'єктивно не можуть мати навіть подібної правової природи. Так, наприклад, встановлення особі групи інвалідності у будь-якому випадку свідчить про її обмеження у

певній сфері життєдіяльності (пересування, самообслуговування, орієнтація, спілкування, контроль поведінки, навчання, трудова діяльність, професійна працездатність) та може ніяким чином не впливати на можливість здійснення будь-якої діяльності з метою отримання доходу, у той же час народження дитини у родині змушує батьків здійснити додаткові фінансові затрати, пов'язані з організацією належних умов її утримання, та прямо не впливає на інші сфери життєдіяльності сім'ї.

У зв'язку з цим, закономірним є висновок, що одного універсального заходу соціального захисту, який би міг подолати та/або пом'якшити несприятливі наслідки всіх соціальних ризиків, адаптувати особу до нових умов її життєдіяльності, немає та не може бути. У той же час, з огляду на єдину правову природу, цільову направленість та в цілому уніфікований механізм забезпечення кожного з названих вище прав у сфері соціального захисту, на нашу думку, недоцільним є визнання кожного з таких прав самостійним суб'єктивним правом особистості.

З огляду на закріплення на конституційному рівні саме права на соціальний захист, особливості національної системи соціального захисту та соціально-забезпечувального законодавства варто дійти висновку, що право на соціальний захист є комплексним, та здійснюється шляхом реалізації у випадку настання конкретного соціального ризику відповідних прав на отримання передбачених нормативно-правовими актами видів соціального захисту: грошових виплат, соціального обслуговування, медичної допомоги, лікарських засобів та виробів медичного призначення, соціальних пілг, натуральної допомоги, житлово-комунальних субсидій.

Гудзь Анна Олександрівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЛАГОДІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Загальновідомим є факт, що історично першими проявами масового та системного соціального захисту були допомога держави пораненим воїнам, пенсії чиновникам, державна опіка тощо. Проте основою для поширення таких видів підтримки, без сумніву, слугувало недержавне соціальне забезпечення, корені якого сягають найдавніших часів, що знаходило своє вираження у